

Nem csak a hímez kalocsai – a Schöffer Múzeum megújítása

Kalocsán, a város főutcáján található a Nicolas Schöffer Gyűjtemény, mely a kalocsai születésű, de főként Franciaországban alkotó, világhírű, kinetikus művész – Nicolas Schöffer munkásságát mutatja be. A művész szülőházából átalakított jelenlegi épület és a kiállítás mára elavult, a modern múzeumi funkciónak kevésbé felel meg. A meglévő épület helyi értékvédelemre javasolt utcai homlokzatának rekonstruálása mellett egy modern, interaktív és a 21. század kihívásainak megfelelni képes új múzeum létrehozása volt célunk.

Nicolas Schöffer munkássága és a kinetikus művészet

„Egy éjszaka 1956-1957 telén a műterem falán felfigyeltem az árnyékokra...” (Nicolas Schöffer)

A kinetikus művészet, a technika és tudomány fejlődésének egyenes következménye. A modern tudományos tér és időszemlélet indította el a múlt század '20-as, '30-as éveiben azt a folyamatot, amikor is napvilágot látott a nyitott térszobrászat, majd a mozgó, illetve mozgás-szobrászat, valamint ezzel párhuzamosan és ezt kiegészítve a fényszobrászat. A kinetikus művészetekre jellemző a tudományos szemlélet és a mérnöki jelleg, mindezek kölcsönhatásban vannak egymással. Az alkotások jól szemléltetik a tudós, mérnök, technikus, művészi társulások életképességét, egy újfajta szintézis ígérését. Dinamizálják környezetüket, közösséget szerveznek maguk köré. Válaszolnak a környezetre, reagálnak a környezet jelenségeire. A kinetika valódi térbeli – fizikai mozgásformákra építi eszméit, ugyanis az életben minden mozog, így a műalkotás is csak akkor lehet hiteles, ha ezt a mozgást, a folyamatos átalakulást érzékelteti. A kinetikus – kibernetikus művészet magyar eredetű, mely szerinte a világban ismert: fő vonulata a mai napig Moholy Nagy László fény – tér – modulátorán nyugszik, Kepes György fénykísérletein át Nicolas Schöfferig, aki mindezeket vegyítette és mozgó – hangzó – fénylő, programozott vezérlésű szobrokat alkotott.

Schöffer, mint a konstruktivizmusból kinőtt technikai művészetek jellegzetes képviselője, rendkívüli magabiztossággal hirdette az új ipari civilizáció diadalát. Az ötvenes – hatvanas években készített gépszobrai az elektronika első művészeti felhasználását jelentették. A mozgó, fényeket kibocsátó, sokszor interaktív technikai szerkezetek új, eddig ismeretlen látványélményeket teremtettek, az esztétikum határait tágították. A kinetikus művészet nemzetközileg legismertebb képviselőjévé tették, hatása végighullámszórt egész Európán. Képzete szabadon mozgott, olyan dolgokat kezdett konstruálni, amelyeknek valódi eleme nem a rúd vagy lemez volt, hanem a tér. Ennek az anyagnak a dinamikus hatása alatt készültek munkái, melyeket tér-dinamikus művészetnek nevezett el. Az első Tér-dinamikus szobrokat még egyetlen fémrúd tartotta és arra helyeződtek rá a horizontális elemek és tartozékaik, a forgó tárcsák és fémlapok. A későbbi művek bonyolultabb felépítést mutatnak, legalább négy, esetleg több vertikális tartórúd hordozza az őket összekapcsoló és keresztező horizontális tagozatokat. Továbbfejlesztve a Tér-dinamikus műveket, megvilágította őket, a fényt bevonta művészetébe, amit Kepes György már elkezdett. A fénynek megváltoztató ereje van, sokkal gazdagabb lesz tőle az alkotás. Először falra vetítette ki a konstrukcióit, majd áttetsző műanyagra, végül egy olyan ernyőre, amely szétszórja a fényt. Amikor elkezdte mozgatni szobrait, akkor jött rá, hogy programokat is generálhat. Bekapcsolta munkáiba a fényt és az időt, a programok szervezésével pedig a kibernetikát. Így alakította ki művészetének három főbb periódusát, a **Tér-dinamikus, Fénydinamikus és Idődinamikus műveket**. Úgy tartotta, a mai társadalomban az egyén

egyre passzívabbá válik, legyen szó színházról, moziról, televízióról. Ezért olyan nagyszabású színpadi produkciót alkotott, melyben a közönség aktív és kreatív lehet, ahol a közönség maga alakítja a programot.

A hatvanas évek végén alkotta meg Schöffer egyik legérdekesebb, több szempontból haladó művét, a **Prizmát**. A mű hasábját három négyzetes tükör alkotja, melyek éleik mentén kapcsolódva belül prizmatikus tükröződést keltenek életre. A háromszög alapú, egyik oldalán nyitott alkotás hátsó vetítő fala mögött egy mozgó Schöffer szobor fényhatást vett a prizma ernyőjére. Az ernyőn felvonuló képek (fényhatások) sűrűsége és ritmusa a Prizma felületén egy látszólagos, cirkuláló mozgáskomplexumot hoz létre, melynek méreteit a Prizma tényleges kiterjedésének százszorosára növelik. Mindez nagy léptékben a képek megsokszorozódását, felerősítését eredményezi. A prizmába behajoló néző egy teljesen elvarázsolt látványtérbe kerül.

Nicolas Schöffer grafikai munkákat is készített. A szitanyomatok, kollázsok, számítógépes grafikák élete utolsó periódusában, 1985-től egyedülivé váltak művészetében, miután egy betegség következményeként nem tudta többé használni a jobb kezét. Balkezes grafikai technikákkal kísérletezett, egy kézzel is készíthető kollázsokat hozott létre.

Schöffer Gyűjtemény jelenlegi épülete

Nicolas Schöffer – magyar nevén Schöffer Miklós - 1979-ben teljes életművét átfogó, több mint 40 alkotásból álló anyagot adományozott szülővárosának, Kalocsának. A város megvásárolta és múzeumi céloknak megfelelően átalakította, kibővítette a család egykori házát, melyben 1980 novemberében nyílt meg a Schöffer Múzeum. Állandó kiállításának anyaga a térdinamikai alkotásoktól a legutolsó, kibernetikusan vezérelt művekig teljes áttekintést ad a világhírű képzőművész munkásságáról. Az állandó kiállítás anyagát Schöffer magyar tanítványával és munkatársával, Dargay Lajos szobrászművésszel közösen válogatta össze, aki ezt követően három évtizeden keresztül gondozta, vezette a Múzeumot. 1994-ben a folyamatosan bővülő Schöffer Archívum mellett Eléonore de Lavandeyra Schöffer, a művész özvegye francia nyelvű könyvtárat alapított az intézményben. Ugyanettől az évtől pedig időszakos kiállításoknak is helyet ad a Múzeum. 2012-től kezdve az intézmény Nicolas Schöffer Gyűjtemény néven működik.

A Schöffer Múzeum épülete többszöri hozzáépítés-átépítés után nyerte el mai formáját. A legrégebbi épületrész a művész hajdani lakóháza volt. Az épület utcai homlokzata helyi értékvédelemre javasolt. Az előzetes kutatások során archív fotók kerültek elő az eredeti, történelmi homlokzatról is, mely mára jelentősen átalakult. A több épületből álló épületegyüttes rossz állapota és a többszöri bővítésből eredő, következtelenül kialakított alaprajzi rendszere miatt nem alkalmas egy új, korszerű múzeum befogadására.

A PROJEKT_Nicolas Schöffer Múzeum

A Nicolas Schöffer Múzeum a Kalocsa teljes turisztikai megújítását célzó „Kalocsa Szíve Program” egyik kiemelt projektje. Dr. Kondor Tamás építész vezető tervező irányítása alatt lehetőségünk nyílt a meglévő értékes gyűjtemény számára egy új, a korszerű múzeumi igényeknek megfelelő múzeumépület tervezésére. A projekt jelentős mértékben kapcsolódik doktoranduszi kutatási témánkhoz is, elősegítve annak elméleti és gyakorlati megalapozottságát.

A tervezés során a főbb koncepcionális elveket a következőkben határoztuk meg:

- az értékvédelemre javasolt utcai homlokzat megőrzése a történelmi homlokzat helyreállításával
- nagyobb, egybefüggő kiállítóterek létrehozása, átlátható közlekedéssel és a körbejárhatóság biztosításával
- többirányú használatra alkalmas terek, kiegészítő helyiségek kialakítása
- külső és belső tér aktív kapcsolata, a belső udvar optimális kihasználásával
- olyan interaktív, korszerű múzeum és kiállítás tematika létrehozása, mely széles közönséget képes megszólítani.

Az új múzeum az eredeti földszintes kialakítás helyett két szinten kapott helyet, de a Szt. István utcai homlokzatot és arról nyíló bejáratot megtartottuk. Az előzetes kutatások alapján rekonstruáltuk az eredeti, 19. század végén kialakult történelmi homlokzatot. Az antracit szürke, fémburkolatú új ráépítés és főbejárat építészeti kialakításában élesen elkülönül a fehérre vakolt történelmi homlokzattól, a kinyúló előtetőben elhelyezett, kör alakú Schöffertükör a múzeum előtt elhaladó gyalogos forgalom hatására mozgásba lendül, forogni kezd és véletlenszerű fényeket idéz elő a homlokzaton, egyfajta kinetikus alkotásként definiálva az épületet. Az épület bejárata előtt egy kisebb fogadóteret alakítottunk ki, egyedi betonburkolatba illesztett ülőfelülettel és információs táblával, így biztosítva a kortárs múzeumhoz méltó felvezetést.

A múzeum földszintjére kerültek a közösség és az időszaki kiállítás terei, míg az emeleten - az állandó kiállítóterben - tematikus egységekre bontva méltó helyükre kerültek Schöffert alkotásai, a **Tér-, Fény- és Idődinamikus művek, Reliefek, Kollázstablók, Fényeffektusok, a Mikroidő, a Lumino és főműve, a Prizma**. A múzeum tervezése és a muzeológussal való egyeztetések során mindvégig törekedtünk az egységes arculatú, átlátható és interaktív kiállítás létrehozására, amihez nagyban hozzájárultak az egyedileg tervezett információs felületek – grafikák és bútorok.

A földszint előterében a kiállítást egy nagyméretű információs felület vezeti fel, mely a művész nagyvilágban megvalósult kültéri alkotásait mutatja be. A fogadás és recepció tere egyben kis kávézóként is működik, közvetlen udvarkapcsolattal és hozzá tartozó múzeumshoppal, gardróbbal és vizesblokkokkal. A kávézónak egy egyedi, falba épített Varetra-installáció ad interaktív hátteret. A **Varetra** egy fekete doboz, hátán fényforrással, melynek intenzitása az előlapon szabályozható. Az izzósor előtt található négy résbe lapelemeket lehet csúsztatni. Az eredeti Schöffert minták alapján készített vagy a gyerekek által rajzolt, falra helyezett lapelemeket bárki szabadon leveheti és a Varetrákba helyezve megalkothatja saját kinetikus festményét.

Az emeleti kiállítóterhez vezető lépcső mellett elhaladva az időszaki kiállítás terébe jutunk, mely mobilfallal tetszés szerint lezárható, így módon akár 70 főt befogadó előadótérként, konferenciateremként is funkcionál, de kisebb rendezvények, művészeti találkozók, műhelybeszélgetések megtartására is alkalmas. Az időszaki kiállításokon olyan művészek kapnak meghívást, akik személyes kapcsolatban álltak Nicolas Schöfferttel, vagy akiknek művészete a konstruktivista-kinetikus és kibernetikus tendenciákhoz, tehát az általa megalapozott és kiteljesített új művészetértelmezéshez kapcsolódnak. Az időszaki kiállítóterhez tartozik továbbá egy raktár és egy zártabb, védettebb képraktár is az archiválandó művek számára. Az időszakos kiállítóter/előadótér dupla harmonikaajtaja teljes egészében nyitható az udvar felé. A külső harmonikaajtó szálcement burkolattal ellátott, a belső üvegezett, így a kiállítóter teljesen elsötétíthető, vagy akár teljesen egybenyitható a külső térrel. Az udvari homlokzaton a hátsó épületrész nyitható felülete fölött ponyvás árnyékoló szolgál lefedésként, az árnyékoló tartószerkezetét is rejtő előtető elem a kerítés

felett folytatódik, majd átfordulva elrejt a szomszéd épület eresztét. Az udvar kellemes zöldfelületéről az acélsodronyokra felfutatott növényfal gondoskodik. A múzeumot a hátsó bejáraton és kapun keresztül akadálymentesen is meglehet közelíteni. Az épület udvari és hátsó homlokzata egységesen antracit szürke szálcement táblás burkolat, mely a lépcső vonalában megszakad, majd a lépcső alatt átfordulva a belső térben is folytatódik a lépcső korlátjaként.

Az emeleten kialakított nagy, egybefüggő térben található az állandó kiállítás, melyet a lépcső és galéria tere két részre választ. A lépcsőn felérve a különös fényekkel vibráló **Lumino** fogad minket, majd Schöffer korai alkotásai, a **Térdinamikus művek** sorakoznak egymás mellett. Innen nyílik a foglalkoztató terem, mely múzeumpedagógiai foglalkozásoknak és workshop jellegű műhelyfoglalkozásoknak ad helyet iskolás gyerekek számára, valamint ugyanitt található a francia nyelvű könyvtár kivonata is. A galéria mellett haladva a **Reliefek és Kollázstablók** következnek. A kiállítást a művész késői munkái zárják, a **Fény- és Idődinamikus művek**, melyek folyamatos mozgásukkal, fény és hanghatásukkal mozgásban tartják a teret. Ez a múzeum leglátványosabb része, itt találjuk a falba épített **Mikroidót, Fényeffektusokat és a Prizmát** is. Mindezt kiegészíti egy videószooba is, ahol rövidfilmeket és archív felvételeket kísérhetjük figyelemmel a művész életútját és munkásságát.

Fogas Renáta

Breuer Marcell Doktori Iskola

Témavezető: Kondor Tamás DLA

Gyergyák Ákos

Breuer Marcell Doktori Iskola

Témavezető: Rohoska Csaba DLA

„Fogas Renáta és Gyergyák Ákos publikációt megalapozó kutatása a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.”

IRODALOMJEGYZÉK

Aknai Tamás: *Nicolas Schöffer. A művészet kiskönyvtára.*

Budapest, Corvina Kiadó, 1975

Romsics Imre: *Kalocsa anno... Kalocsai fotográfiák*

A Kalocsai Múzeumbartók Köre, Kalocsa, 1999

Kortárs magyar művészeti lexikon. 3. köt.

Enciklopédia Kiadó, Budapest, 2001

Kaszás Gábor: *Teremtett és generált világok.*

in.: Dargay Lajos szobrászművész monográfia.

Budapest, Képzőművészeti Kiadó, 2006, 9 – 10. oldal

Sinkovits Péter: *Szabadság a rendben. Interjú Nicolas Schöffferrel.*
Budapest, Új Művészet Kiadó, 2008

Tamás Eszter: *Kinetikus törekvések a XX. század második felének magyar művészetében.*

www.schoffergyujtemeny.hu

Internetes közlésben megjelent publikáció:

The screenshot shows the homepage of the 'epiteszforum.hu' website. At the top, there is a navigation bar with the site's logo and a search bar. Below the navigation bar, there are several menu items including 'címnap', 'építészet', 'közélet', 'pályázatok', 'események', 'környezet.kultúra', and 'index'. The main content area features a large article titled 'Nem csak a hímzés kalocsai - a Schöfffer Múzeum megújítása'. The article includes a date (2014. június 13.), a time (CEST 14:42), and a location (Magyarország [4792], Kalocsa [4]). It also lists authors: Kondor Tamás [2], Gyergyák Ákos [4], and Fogas Renáta [3]. Below the title is a photograph of the museum building. To the right of the main article, there is a sidebar with a section titled 'VÁLOGATÁS a MÉK Építész Közlöny - Műhely lapjának írásából' and another section titled 'Építő játékok 3.' with a brief description. At the bottom of the page, there are social media sharing options and a Creative Commons license logo.

építészet : környezet : innováció

fókuszban: Ybl 2014

belépés » regisztráció

Google™ Egyszerű Kereső Keresés

címnap építészet közélet pályázatok események környezet.kultúra index •

dossziék fókusz témák Média Építészeti Díja

kép.mutató [galériák] »

architectforum OAJournal architectforum.eu

címnap > építészet > tervek > kultúra >

Nem csak a hímzés kalocsai - a Schöfffer Múzeum megújítása

2014. június 13. CEST 14:42 | vélemény | földrajzi hely: Magyarország [4792], Kalocsa [4] | építészek, alkotók: Kondor Tamás [2], Gyergyák Ákos [4], Fogas Renáta [3]

Tudta, hogy a kinetikus művészet egyik meghatározó alkotója, Nicolas Schöfffer alföldi származású volt, és hogy 40 művét szülővárosának adományozta, ahol 1980 óta működik emlékmúzeuma? Ha nem, ebből a cikkből mindent megtudhat, ha pedig igen, akkor úgysem kell ajánló.

építésztől közlöny műhely magyar építész kamrája

VÁLOGATÁS a MÉK Építész Közlöny - Műhely lapjának írásából

dossziék » MÉK Építész Közlöny - Műhely [7] »

Építő játékok 3.

Nem egy könyvet, egy könyvbe rejtett csodát tart a kezében az olvasó. Megjelent az **Építő játékok** harmadik kötete.

Az építészet az igazságosság művészete
A reciklált város
Interjú EKer Dezsővel a Város elfeledett...

megosztás | nyomtatás

742 olvasás | 3433 galéria olvasás

<http://epiteszforum.hu/nem-csak-a-himzes-kalocsai-a-schoffer-muzeum-meguujitasa>